

Поређење придјева (стање у прасловенском, старосрпском и историји српског језика)

Основни облик придјева називамо позитив. Форма вишег степена поређења је компаратив, а највиши степен - суперлатив.

Компаратив се образовао на два начина, због чега разликујемо двије варијанте: дугу и кратку.

1) Кратка форма компаратива градила се у прасловенској епоси помоћу суфикса **-jъs* (м. и ж. род) и **-jes* (< **-jos*) (с. род). Овим начином градио се компаратив по сљедећем механизму: а) М. род Нј. градио се додавањем наставка **-jъs* на придјевску основу. Непалатални сигласник са краја основе се јотује, а *-s* са краја ријечи отпада по ЗОС. Нпр.: *dragъ* - **dorg-jъs* > *дражъ*, *ljutъ* - **l'ut-jъs* > *l'utъ* (l'ut`) итд. Касније је, под утицајем дуге форме компаратива (нпр. стсл. **дoврѣи**), додаван на напријед формиран компаратив наставак *-jъ* (стсл. **и**), па је онда компаратив гласио друкчије: *dražъ* + *-jъ* > *dražъjъ* (стсл. **люцъи**, гр **бл'ъи**).

Ако је придјевска основа усложњена каквим суфиксом као *-ъкъ*, *-ькъ*, *-окъ*, *-ънъ* и сл., при образовању компаратива тај наставак је отпадао па је на тако окрњену основу додаван наставак **-jъs*, нпр. *vysokъ*: **vys-jъ(s)-jъ* > **въшъи**, *sladъkъ* < **sladъjъ*. Завршетак *-ъи* у стсл. обично има два вокала на крају *-ии*: **въшии**, **дражи** ..., што је фонетски условљено.

б) Кратка форма компаратива ж.р. такође се образовала наставком **-jъs*, на који је додаван наставак *-и* карактеристичан за Нј. неких именица ж.рода (нпр. **ладии**, **богъи**). На тај начин је добијен наставак за Нј.: *jъs-i*. У доисторијској епоси *-с-* из овог наставка после *jъ*<*јі* прешло је у *h*, а ово је опет под утицајем наредног вокала предњег реда прешло у *ш*, тј. **-jъsi* > **jъhi* > *-jъši*. Као и у м. и с. роду сугласник *j* ће јотовати крајњи сугласник основе. Тако ће се добити форме типа: *драга* - *дражъи*, *высока* - *вышъи*.

в) Кратка форма компаратива придјева с.р. образује се помоћу наставка **-jes*. И овде *j* изазива јотовање, а *-с* са краја ријечи нестаје по ЗОС: *-jes* > *-је*; нпр. *драго*: **dorg-je* > *драже*, *l'uto* - *l'ut`e* (српско *љуће*, стсл. *љуште*). Дакле, наставци за Нј. су били *-и* (за м.р.), *-ъши* (за ж.р.), *-е* (за ср.р.). Према томе, слика кратке форме компаратива може се овако представити на примјеру стсл.

На тај начин су добијени наставци: -⁴ии (м.р), -⁴џи (ж.р), -⁴е (ср.р) у Нј. и -⁴џш- за проширење основе у осталим падежима (уз јотовање основинског сугласника), нпр:

Нј. **люџъ** → Нј. м.р. **люџии** /< **люџ** - **џии**/ ; ` .г. **люџџи**: ср.род: **люџе**

основа за косе падеже: **люџџш-**

Овај начин грађења ограничен је на мањи број придјева и то: а) изведених суфиксом -**џкъ**: -**окъ** · -**џкъ**: **вџсокъ** → **вџи** ... **широкъ** → **ширџи** · **люџъ** · **џоџдъ** · **грџъ** ... извјесних простих неизведених придјева.

2) Дуга форма компаратива придјева формирала се истим наставком као и кратка, али се тај наставак додаје на проширену основу. Наиме, између основе и наставка убачено је једно -**џ-** и тако је основа проширена тим тематским вокалом на који се додавао суфикс*-*jъs*. При томе је финално -с отпадало а *jъ* је прелазило у *j*. Тако се добијало од добрџ - *dobr-џ- *jъs* > **добрџи**. У ж.роду се на тај начин добија **добрџиџи**, а у ср.р. **добрџк**. Тако смо добили наставке за Нј: -**џи** (м.р), -**џиџи** (ж.р), -**џк** (ср.р) а у осталим падежима основа се проширује -**џиш-**, нпр:

	м.р.	ср.р.	ж.р.
Нј.	нов-џи	нов-џк	нов-џиџи
Гј.	нов-џиш-акго	нов-џиш-џџ	...

итд. Ово је продуктивнији тип. Компаратив на овај начин граде многи неизведени придјеви, нпр: **простъ** · **старъ** · **џнъ** · **мџ дрџ** · **длџгъ** ... али и изведени, нпр: **грџшџнъ** · **длџжнъ** · **свџтълъ** · **тџнџкъ**...

Код придјева на -к/г/х- на крају основе испред наставка -**џи** врши се 1. палтализиација и промјена **џ** > **џ**: **горџкъ** : комп. **горџџи** < **горџџи** < ***горџџи**.

Промјена. И компаратив се, као и непоређени придјеви, мијења по именичкој (у неодређеном виду) и сложеној придјевској деklinацији (у одређеном виду):

	м.р.	ср.р.	` .г.
N.	болџи	болџе	болџи болџиџи
G.	болџџа болџџакго	болџџџа болџџџџџ	
D.	болџџоџ болџџоџџџџџ	болџџџи болџџџиџи ...	

именска промјена // придј. промј.   именска пр. //придј. промј.

Данас разликујемо три типа наставака за компаратив:

-ји

-ији

-ши

кратак : краћи

нов : новији

мекши, љепши, лакши.

Приближно су у овим наставцима садржани стари наставци.

Старом типу (гр $\square$ бл'џи. **дражи** / **дражџи**) одговара у српском тип који се образује умекшавањем завршног сугласника основе: *кратак : краћи, груб грубљи.*

Тип *мек* : *мекши* - представља продирање наставка са сугласником *ш* из зависних падежа и у номинатив (исп. **дражџи дражџша**).

Тип *стар* : *старији* - одговара формама **нов-џи**· **нов-џк** при чему имамо фонетски условљен прелазак *јата* у *и* у новоштокавским говорима (*новији, новије...*) док у косовско-ресавским имамо досљедни екавизам (*новеји, новеје*).

Староштокавски (торлачки) дијалекат има анлитички компарацију придјева коју карактерише:

а) одсуство посебног компаративног облика створеног наставком;

б) компаративи се гради тако што се цијелој основи за позитив додаје префикс **по**, а за суперлатив **нај**: *добар - подобар – најдобар*.

Суперлатив се гради када се компаративу дода рјечца **НАЈ** која је заједничкословенског поријекла.